

Hvordan spore fisk tilbake til settefisk- og sjøanlegg basert på naturlig forekommende geokjemiske sporelement i fiskens skjell

Vidar Moen

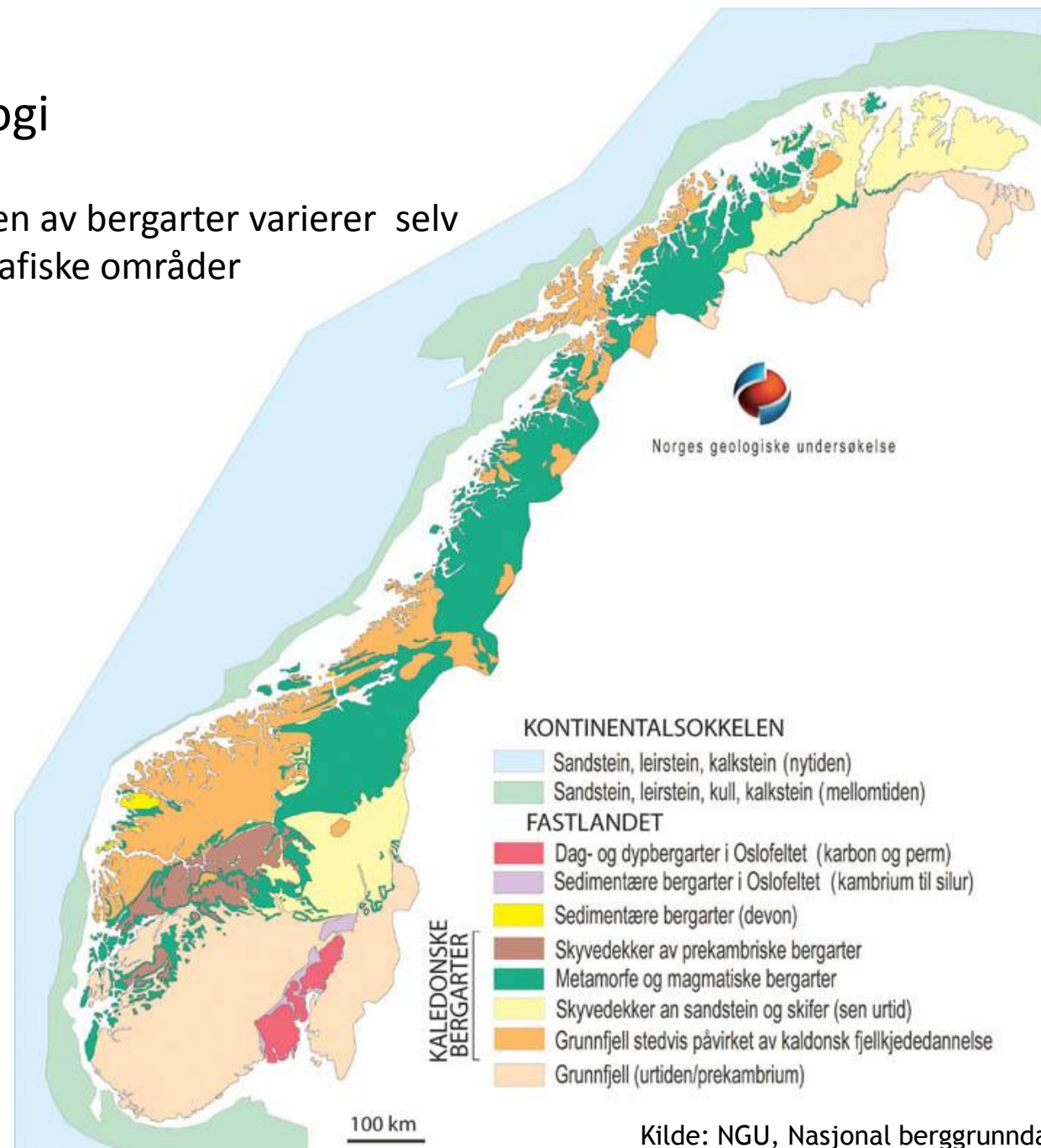
Disposisjon

- Grunnlaget for en geokjemisk metode
- Sporelement i vann og i fiskens skjell
- Forsøk med testing av sporingsmetoden

Norges geologi

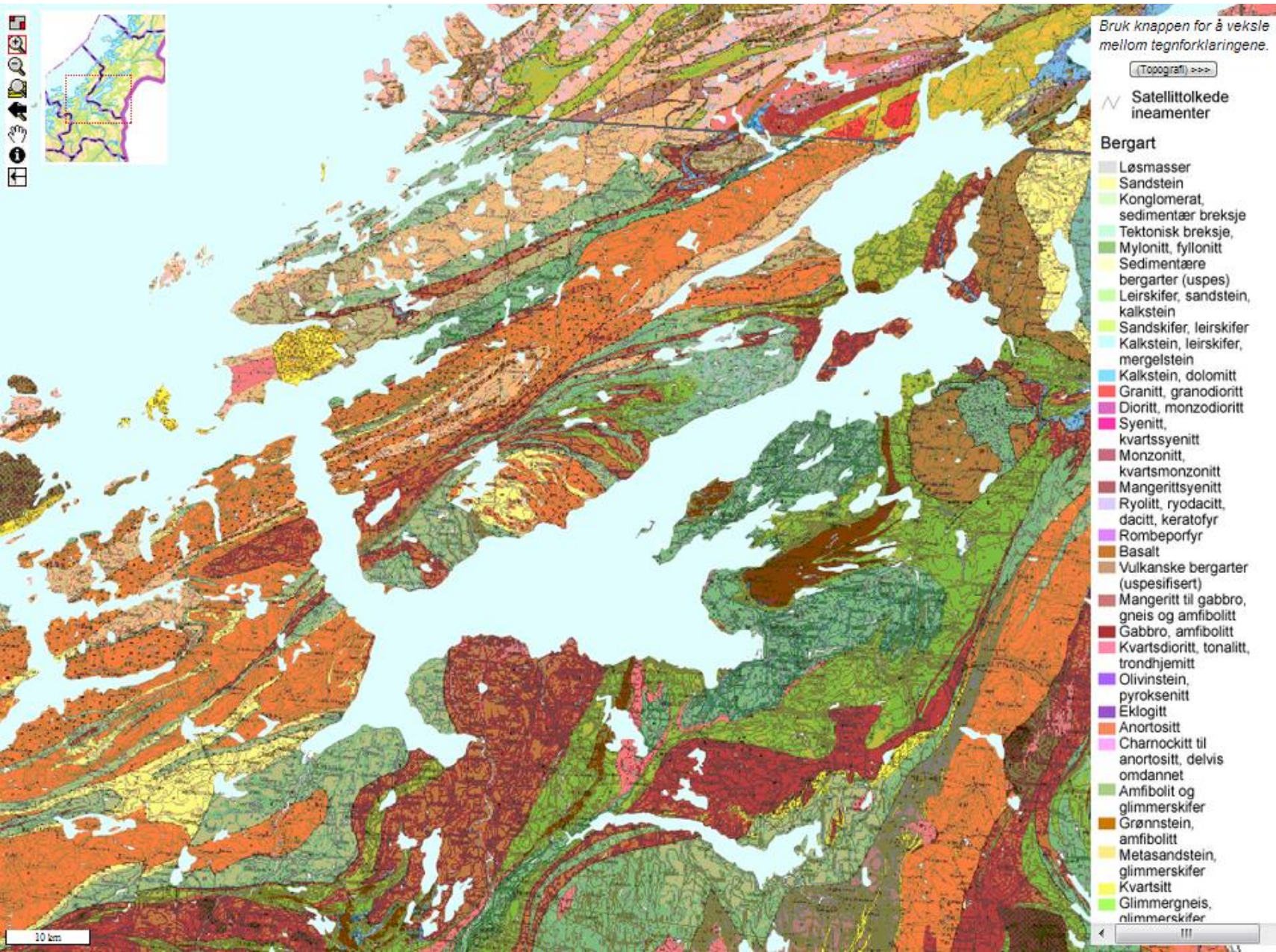
Sammensetningen av bergarter varierer selv innen små geografiske områder

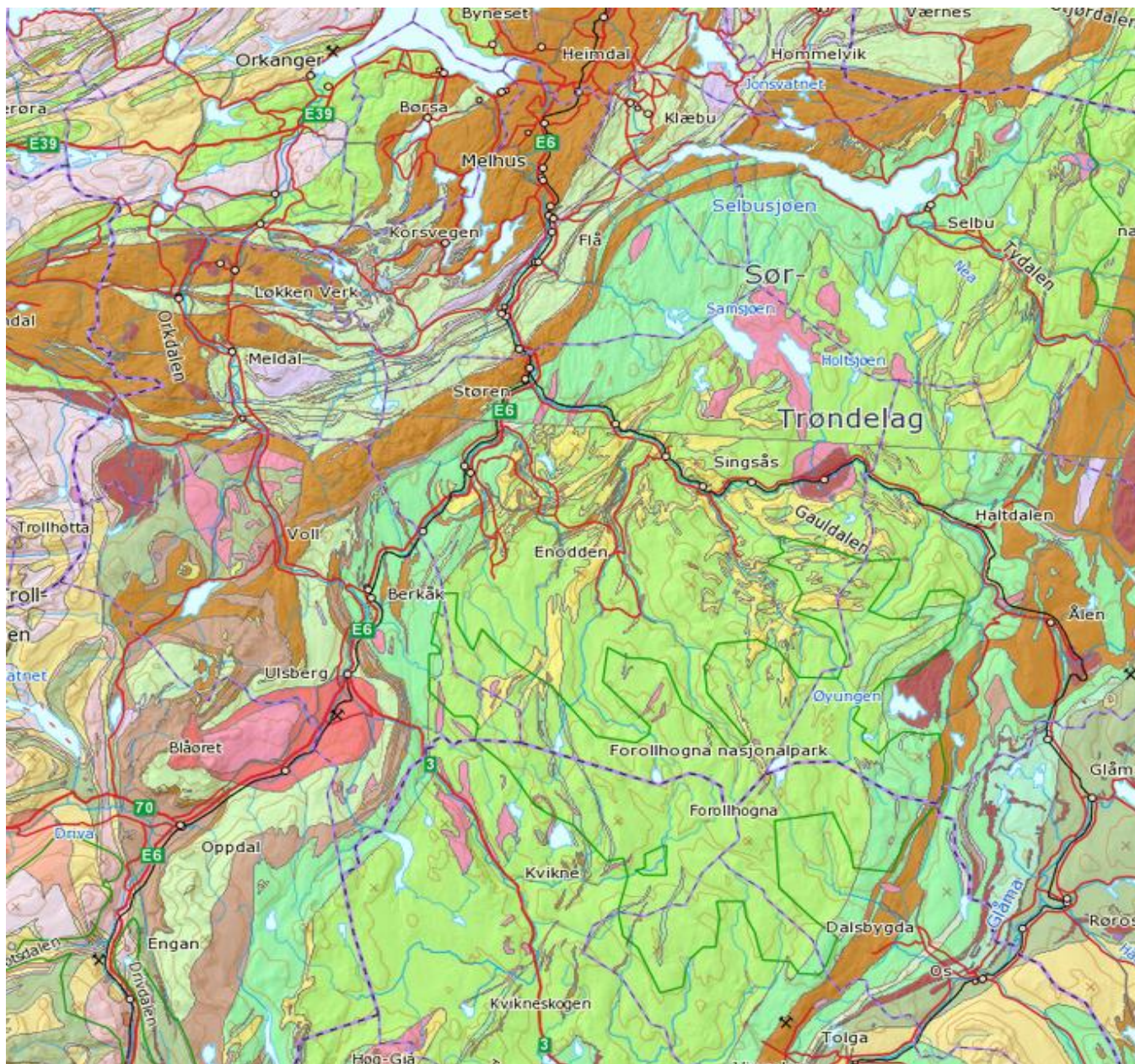
Kilde: NGU, Nasjonal berggrunndatabase,
<http://geo.ngu.no/kart/berggrunn>

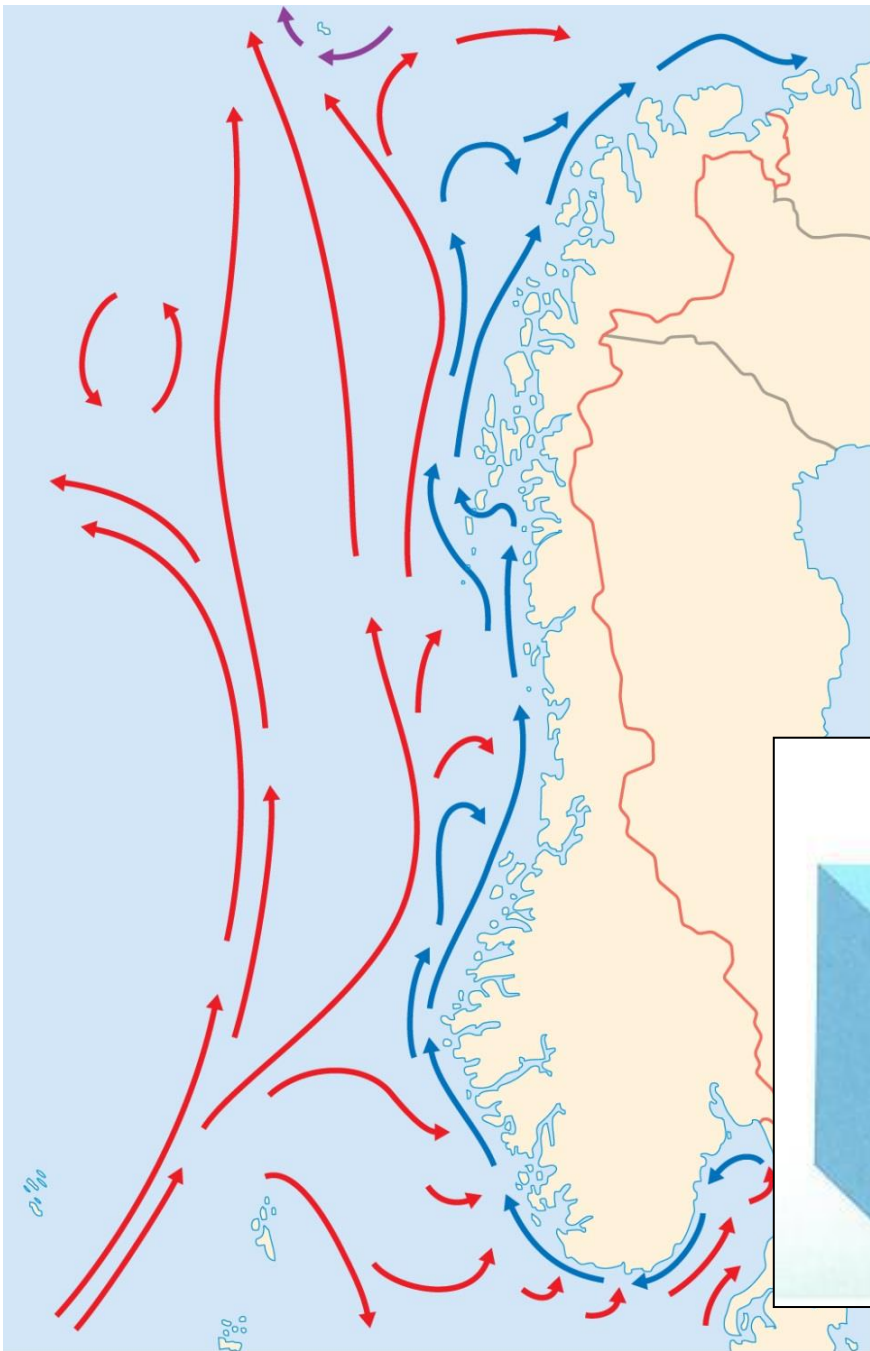

Gaula

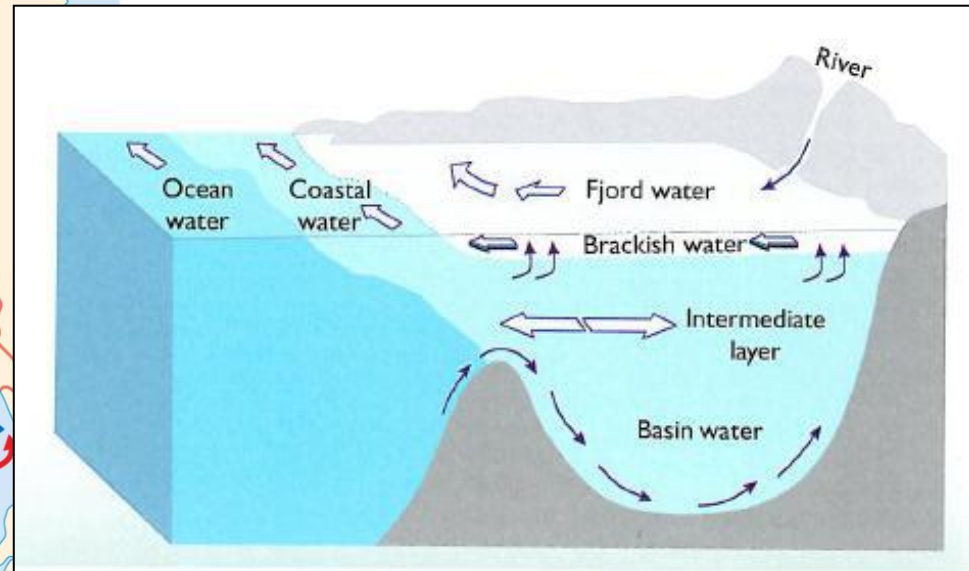
Berggrunnskart
for deler av
nedbørsfeltet

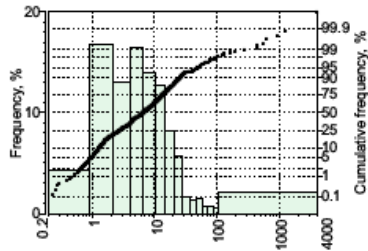

Fremtredende og stabile kyst- og havstrømmer langs Norskekysten

Utgående transport av vann fra fjordene og ut i kyststrømmene

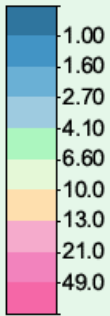

Sodium
Stream water

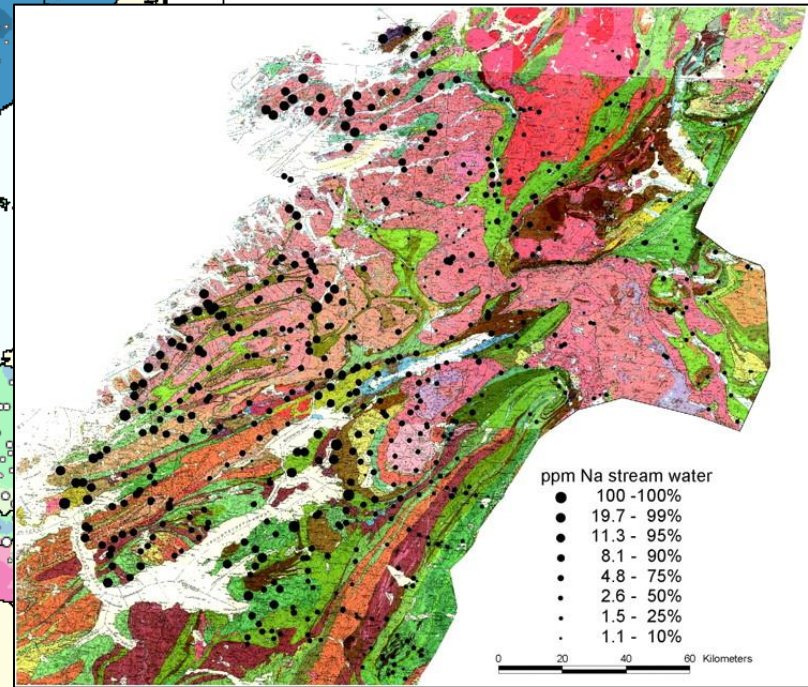
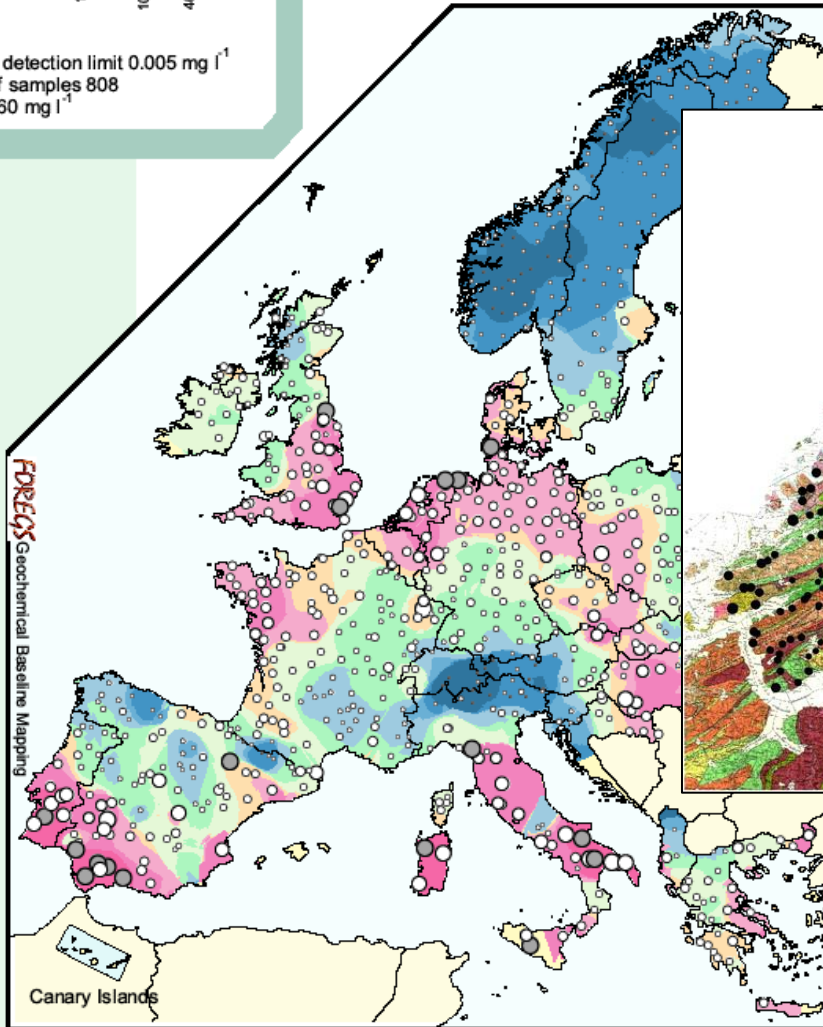
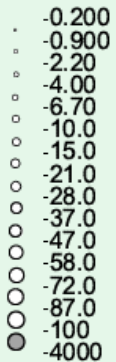

0 500 1000 Kilometers

Na
ICP-OES, detection limit 0.005 mg l⁻¹
Number of samples 808
Median 6.60 mg l⁻¹

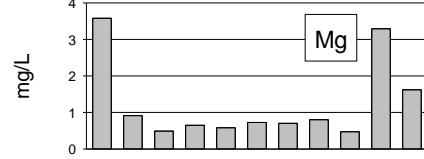
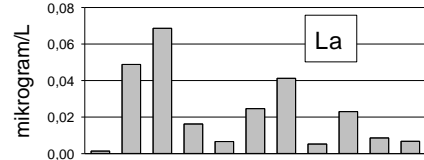
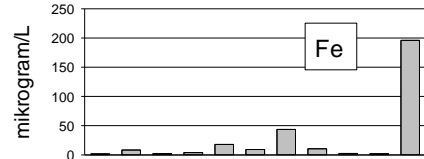
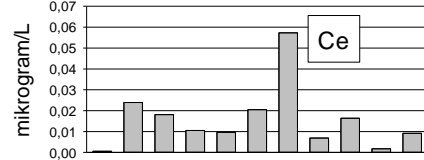
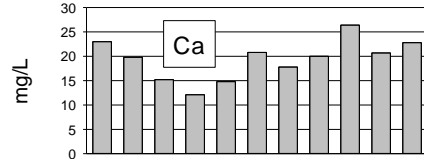
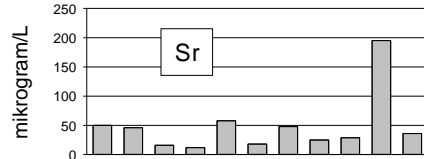
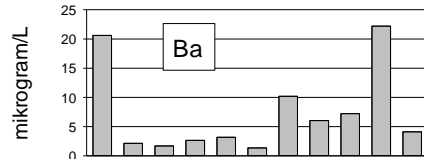
Na mg l⁻¹

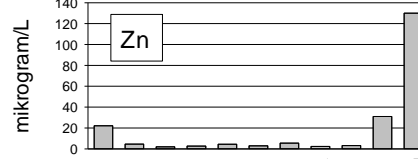
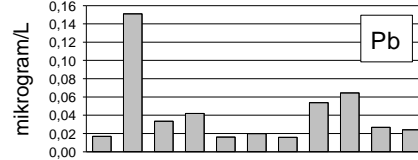
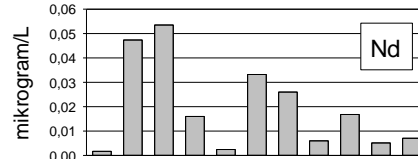
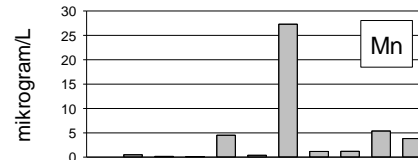
ppm Na stream water

- 100 - 100%
- 19.7 - 99%
- 11.3 - 95%
- 8.1 - 90%
- 4.8 - 75%
- 2.6 - 50%
- 1.5 - 25%
- 1.1 - 10%

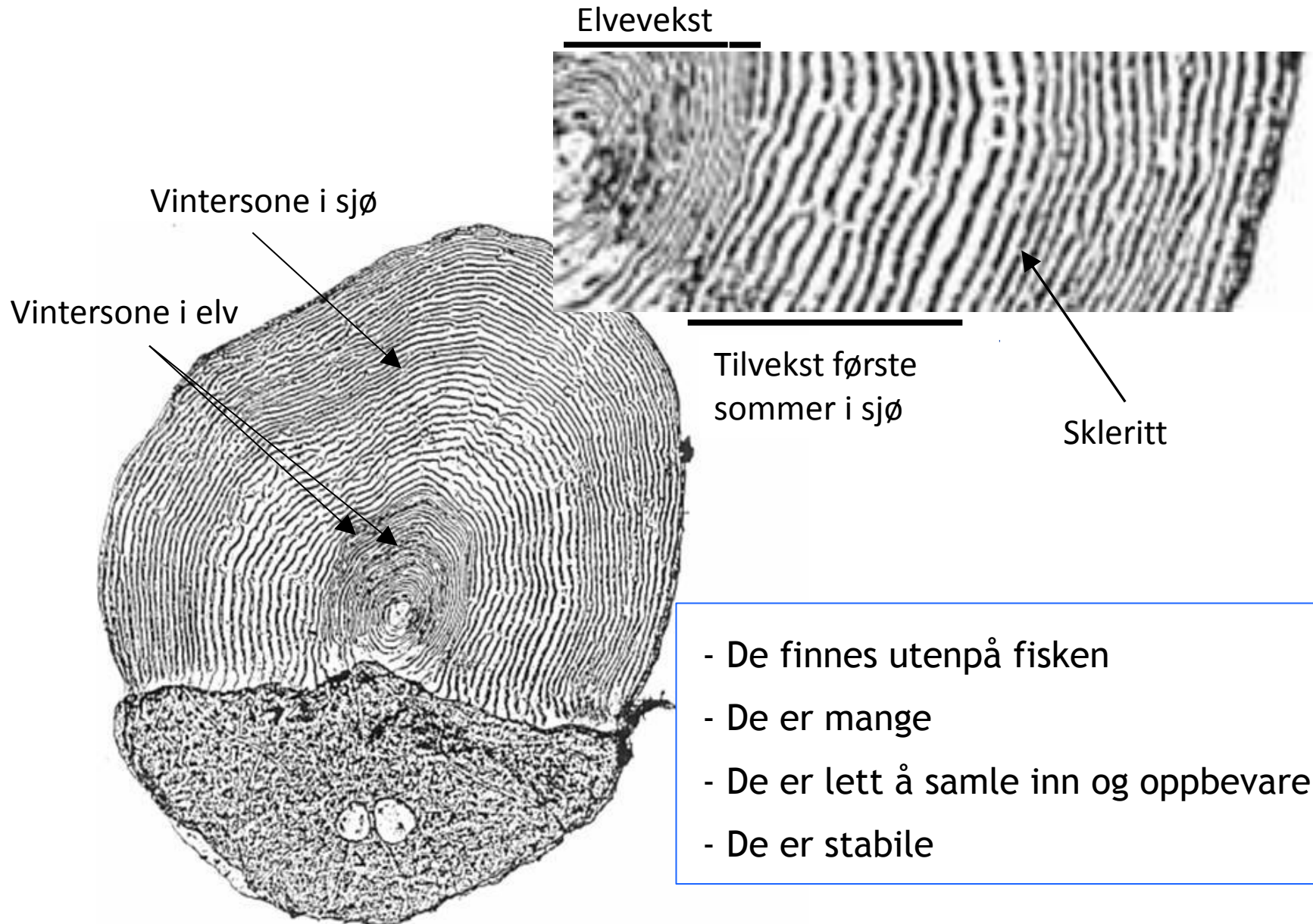

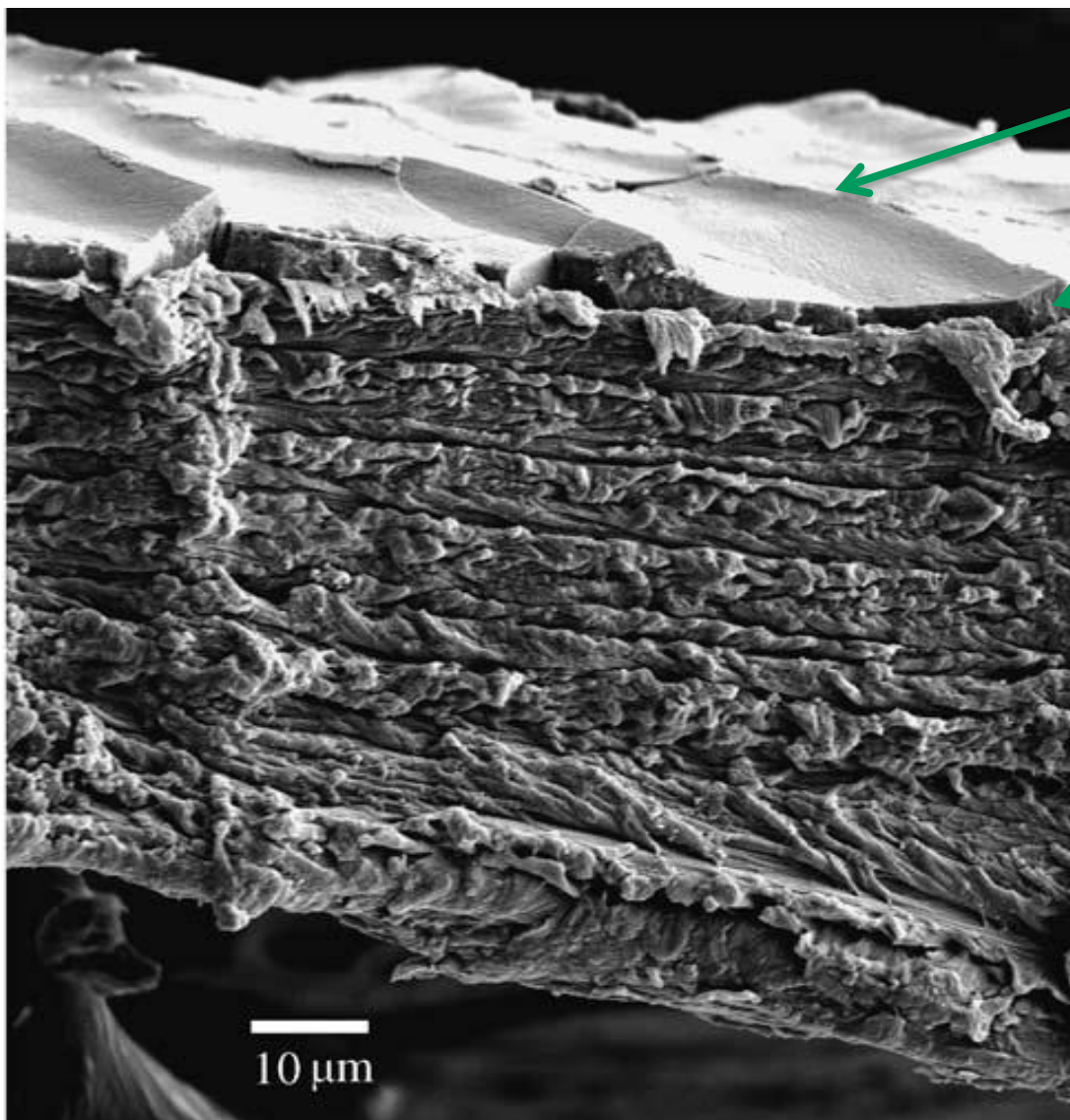
Variasjon av sporelement i springvann fra noen norsk byer

Skjell av laks (*Salmo salar* L.)

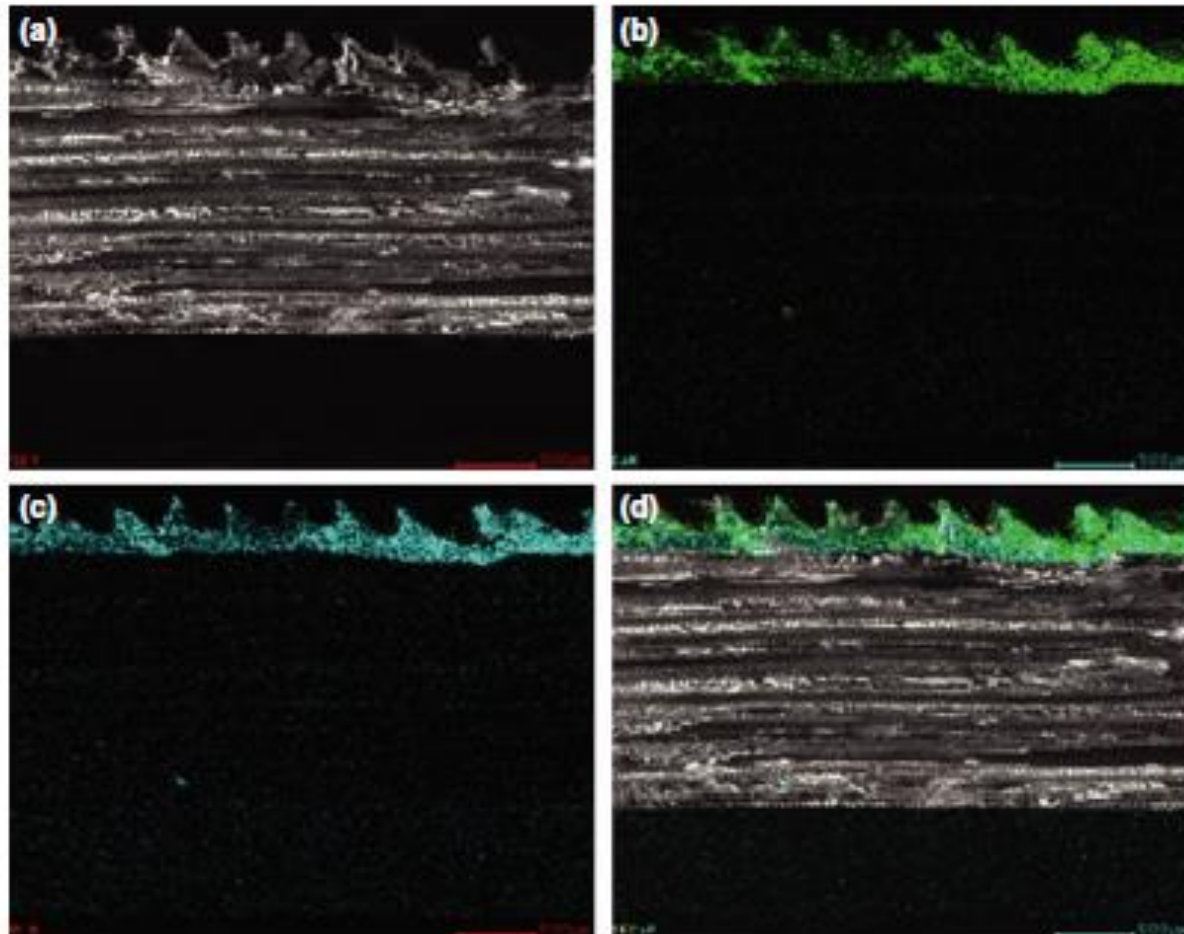
Skleritt - vekstsone

Et øvre mineralisert sjikt av hydroxyapatitt

Basalplate bestående av sjikt av vevde collagene fibre

Nye heldekkende collagene sjikt dannes på undersiden etter hvert som skjellet vokser

(a) SEM tversnitt av skjell fra Karpe (*Cyprinus carpio*)

(b) Ca - kalsium (vist i grønt)

(c) P-fosfor (vist i blått)

(d) Signalene a-c samlet

Egne studier av geokjemiske sporelement i skjell:

- Sammenligning av fisk fra ulike lokaliteter
- Temporal variasjon hos utvandrende anadrom laks
- Stabilitet i skjell
- Test av metode for sporing av laks tilbake til settefisk og sjømerd

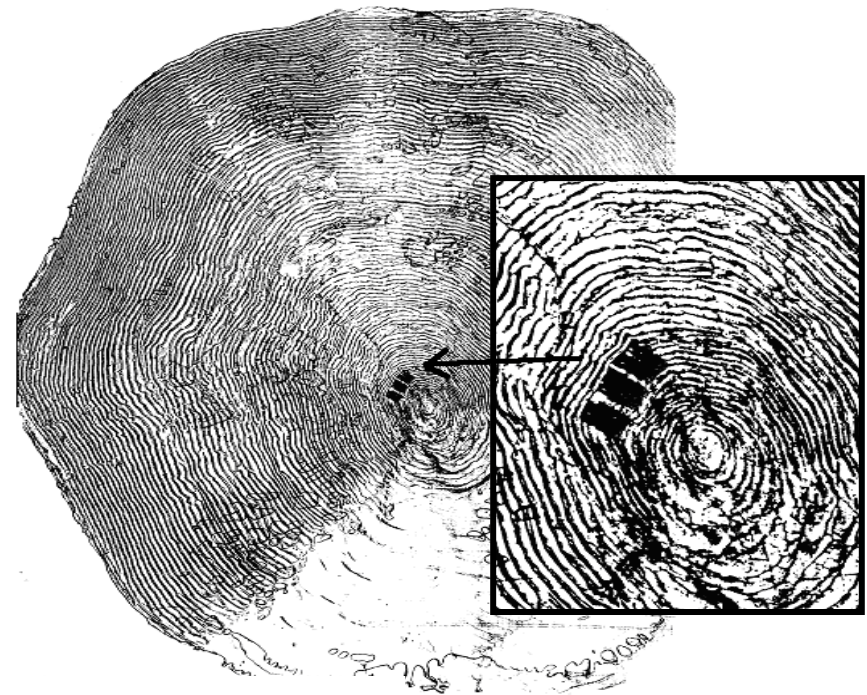
Arbeidene er gjennomført i samarbeid med forsker Belinda Flem, NGU

Undersøkelsene ble finansiert med støtte fra NFR, SalMar ASA, VESO, NGU og Veterinærinstituttet

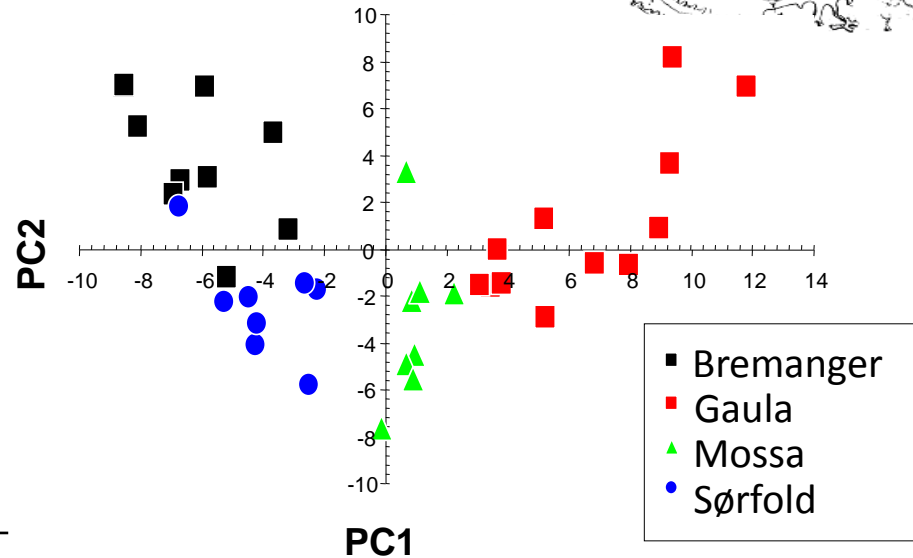
Sammenligning av laks fra fire ulike lokaliteter

Isotoper

^7Li	-	Litium
^{55}Mn	-	Mangan
^{88}Sr	-	Strontium
^{138}Ba	-	Barium
^{208}Pb	-	Bly
^{238}U	-	Uran
^{24}Mg	-	Magnesium
^{52}Cr	-	Krom
^{56}Fe	-	Jern
^{66}Zn	-	Sink

PCA-analyse

Kilde: Flem, B; Moen, V. and Grimstvedt, A. 2005. Applied Spectroscopy, vol 59, no 2, 245-251.

Resultat

Fant forskjeller i sporelement i skjell av voksen laks fra fire lokaliteter

Konklusjon

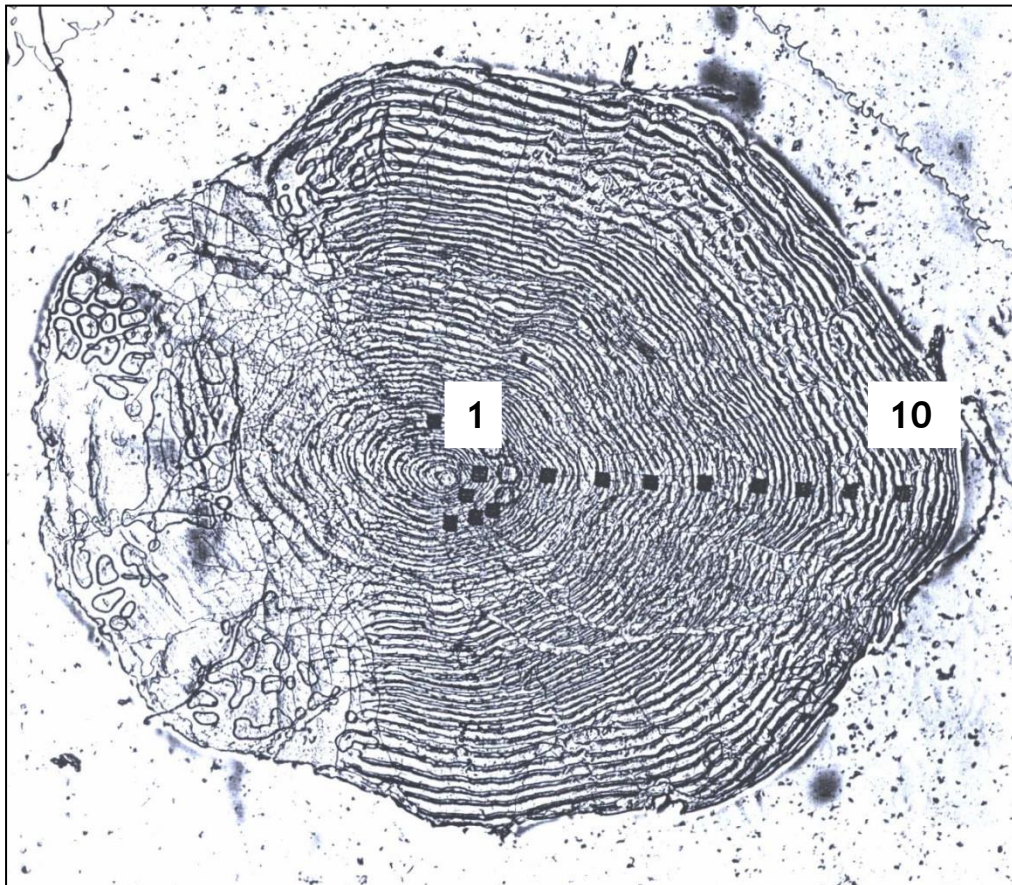
- Laser ablasjon ICP-MS godt egnet ved kvantifisering av sporelement i skjell
- Forskjeller i sporelementer i skjell avspeiler geologiske forskjeller
- Metoden egnet til å skille individer fra ulike lokaliteter

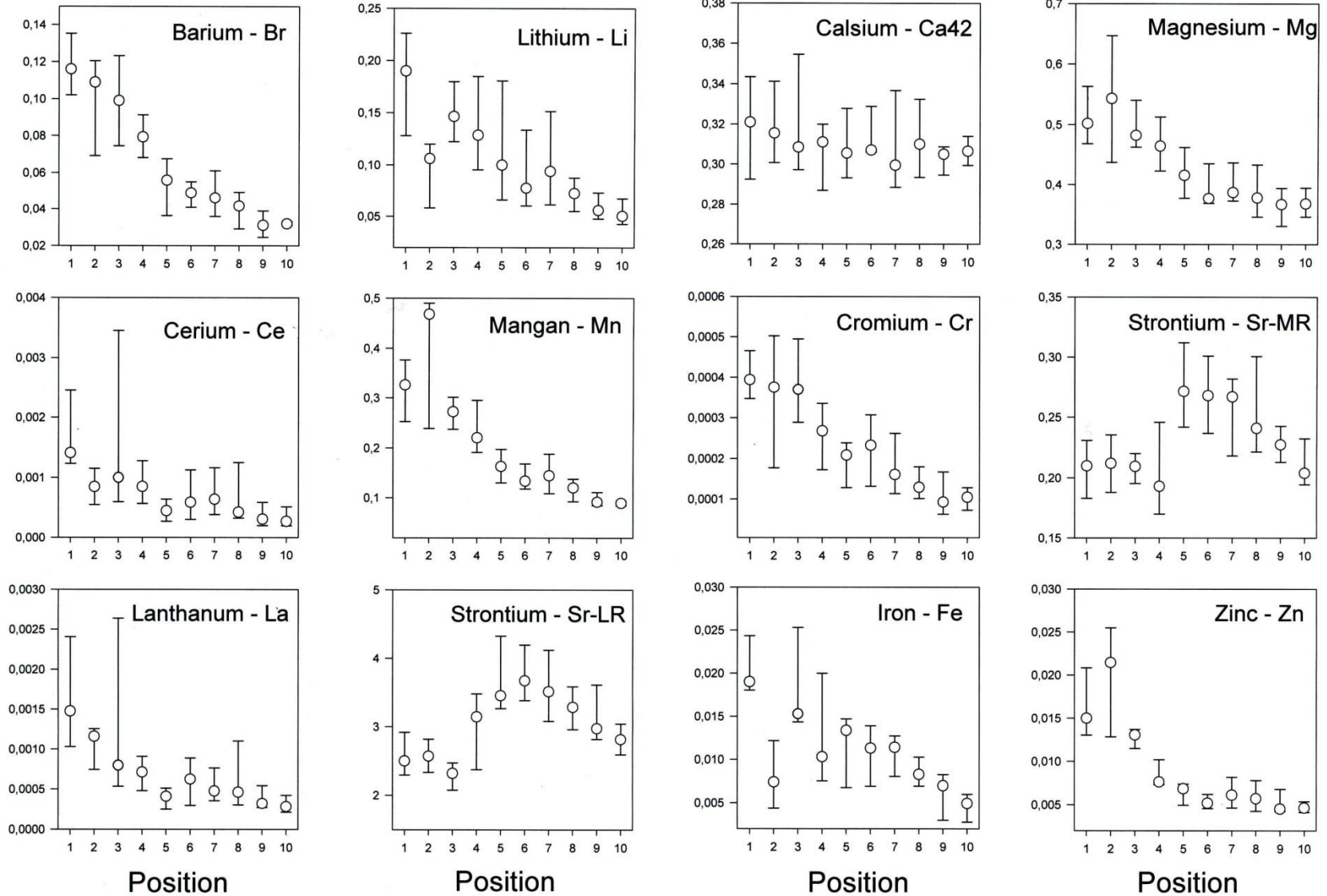
Temporal variasjon av sporelement i skjell

- Utsatt laksesmolt gjenfanget i vassdrag som 1-sjø-vinter fisk

Element/Ca ratio (median, 25 and 75 percentil)

Resultat

Lavere konsentrasjon i strukturer dannet i sjø enn i de som ble dannet mens i ferskvann

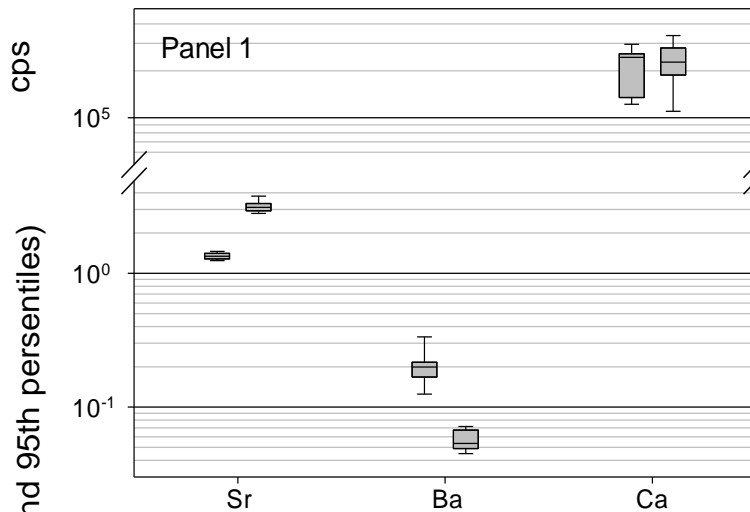
Unntak er kalsium som ligger ganske flatt og strontium som viser en topp i sjø

Hypotese

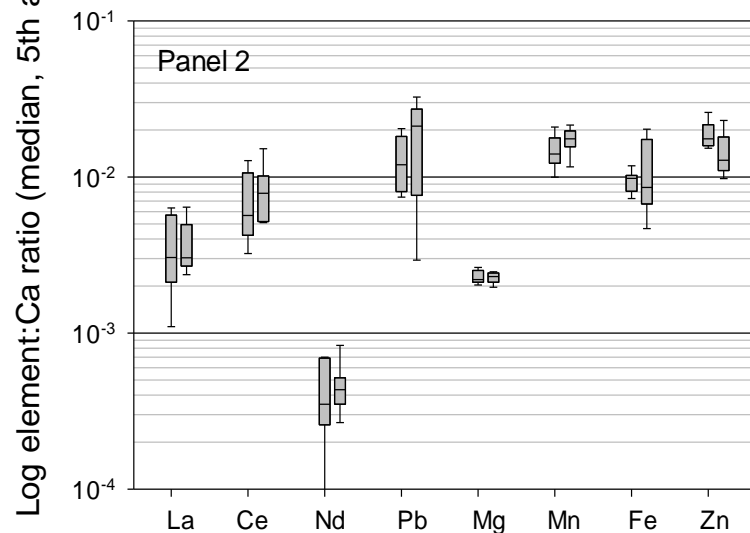
- De temporale endringene vi ser i skjell hos anadrom laks avspeiler mest sannsynlig de geokjemiske endringene som fisken erfarer på sin vandring ut i fjord-, kyst- og de åpne havstrømmene

Stabilitet av sporelement i lakseskjell

Lokalitet	Dato	Alder ved innsamling (dager)	Snittlengde (mm)	Snittvekt (gram)	# ind.
Tosbotn klekkeri	08.06.2005	231	250	80-100	8
Jektvika sjøanlegg	20.09.2006	700	620	3000-4000	9

- Test ved gjentatt prøvetak av en kohort
- Prøver hentet fra et område av skjellet som ble dannet da fisken var mellom 106-122 dager gammel

Kilde: Moen, V. and Flem, B. submitted. Post depositional changes in trace element composition in the pre-smolt sections of scales of Atlantic salmon (*Salmo salar* L) after translocation to seawater

Resultat

- Åtte av ti undersøkte sporelement i lakseskjell var stabile etter mere enn ett år etter utsett i sjømerd
- Bare Strontium (Sr) og Barium (Ba) viste signifikante endringer

Konklusjon

- Påvist stabilitet i skjell muliggjør sporing av fisk tilbake til settefiskanlegg og sjømerd

Test -

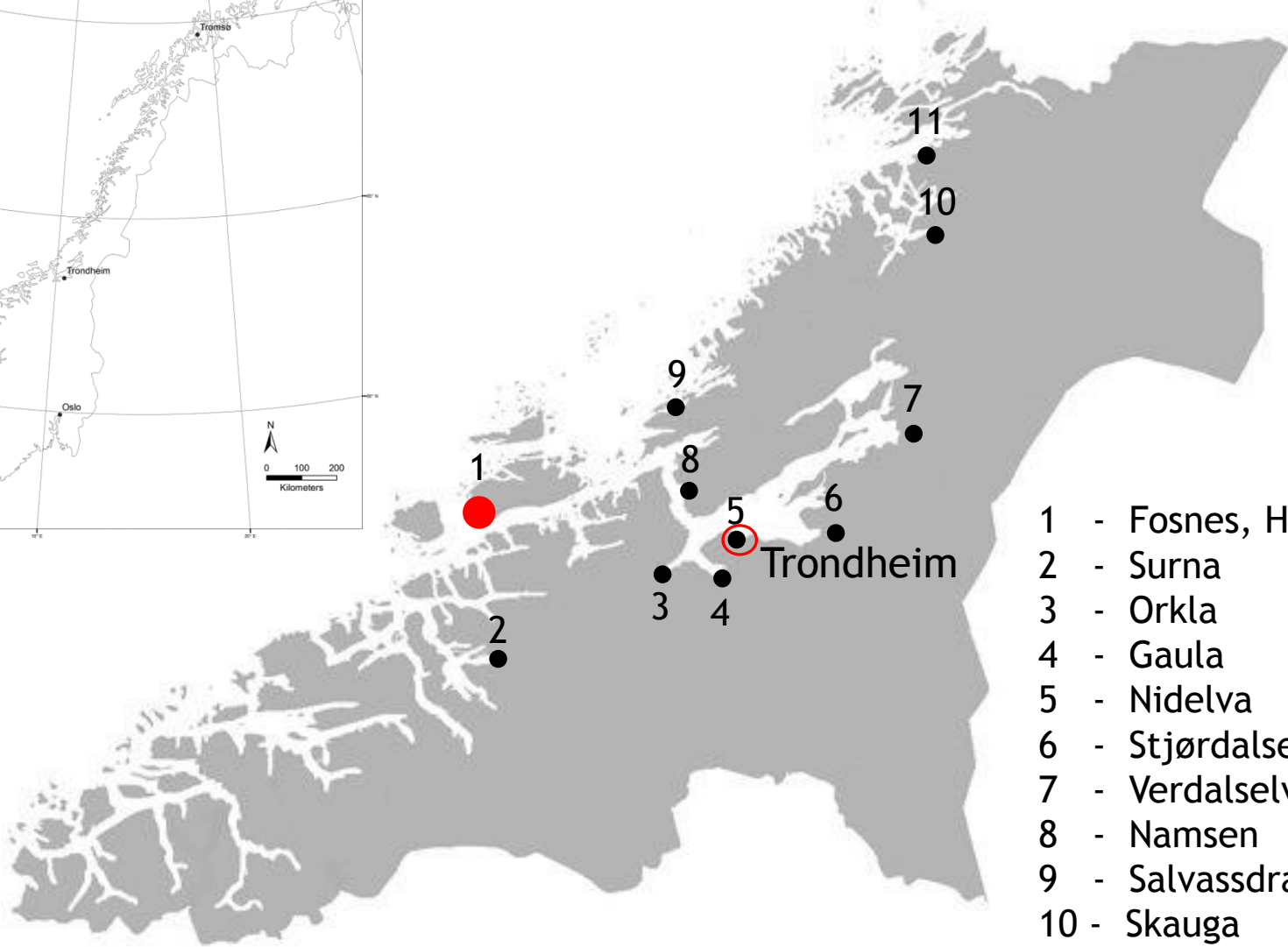
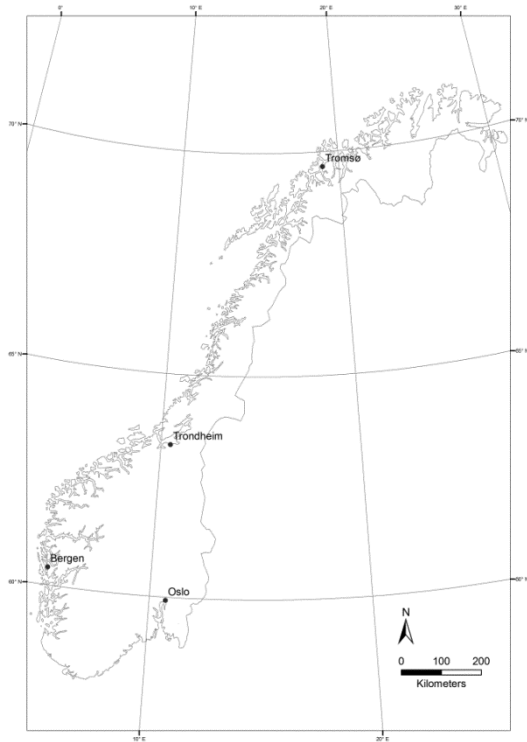
Sporing av rømt oppdrettslaks tilbake til settefisk- og sjøanlegg

Bakrunn

Vinteren 2011 rømte det rundt 175 000 laks fra SalMar sitt anlegg ved Fosnes på Hitra

Fiskesesongen 2011 og 2012 ble det samlet inn skjellprøver av laks under det ordinære sportsfiske i elver i regionen. Totalt kom det inn 5408 skjellprøver

Overvåkningsprogrammet ble etablert og gjennomført som et samarbeidsprosjekt mellom foreningen «Elvene rundt Trondheimsfjorden» og SalMar ASA.

- 1 - Fosnes, Hitra
- 2 - Surna
- 3 - Orkla
- 4 - Gaula
- 5 - Nidelva
- 6 - Stjørdalselva
- 7 - Verdalselva
- 8 - Namsen
- 9 - Salvassdraget
- 10 - Skauga
- 11 - Teksdalselva

Design

- Ukjent gruppe - oppdrettslaks fanget i elvene
- Kjent gruppe - oppdrettslaks fra merda
- Blindprøver - oppdrettslaks fra merda

Blindprøvene nyttet ved testing av presisjon

Totalt ble 196 skjellprøver analysert og hvert skjell ble prøvetatt i ferskvannssonen og sjøvannssonen

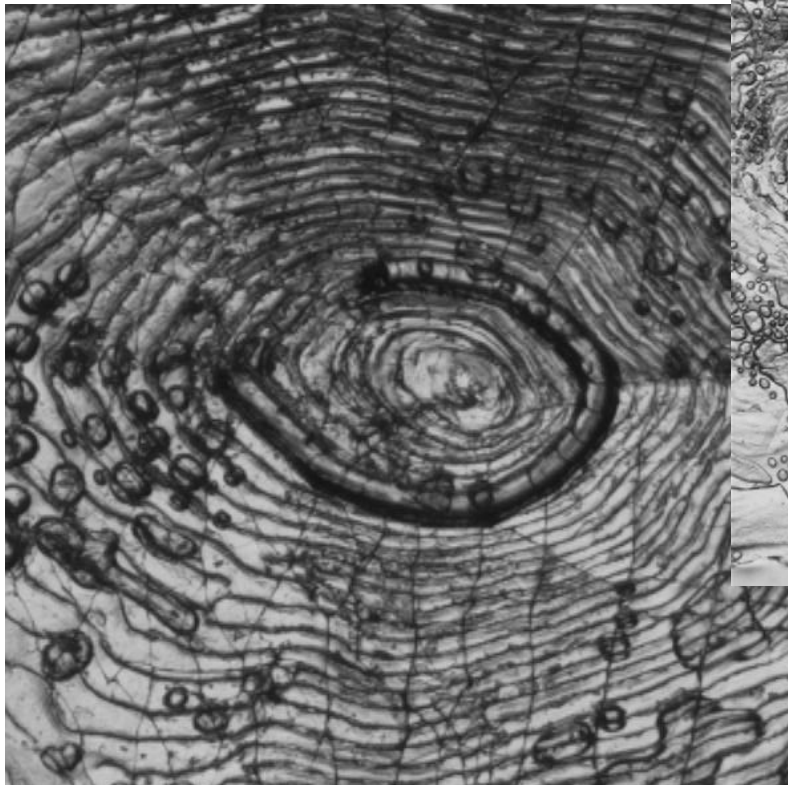

Metodikk

- Uttak av prøver ved laser ablasjon i kombinasjon med ICP-MS
- Prøver fra ferskvannsdelen av skjellet:
3-5 skleritter fra sentrum
- Prøver fra sjøvannsdelen av skjellet:
3,59 mm fra sentrum – fra et område rett innenfor kanten av skjell fra fisk som sto igjen i sjømerda etter uhellet
- Dimensjonsreduksjon ved hjelp av PCA-analyser og diskriminantanalyser
- Vi nyttet åtte ulike sporelement (U₂₃₈, Na₂₃, Mg₂₄, Si₂₈, Cr₅₂, Mn₅₅, Fe₅₆ og Zn₆₆)

Uttak av prøver med bruk
av laser

Resultat:

Analyse i ferskvannsdelen av skjellet - (settefisklokalitet)

		kjent_ukjent	Predicted Group Membership		Total
			1	2	
Original	Count	kjent	43	0	43
		ukjent	5	61	66
	%	kjent	100,0	,0	100,0
		ukjent	7,0	93,0	100,0

100% riktig klassifisert

Gaula 2
Orkla 1
Surna 1
Nidelva 1

Analyse i sjødelen av skjellet - (sjølokalitet)

		kjent_ukjent	Predicted Group Membership		Total
			1	2	
Original	Count	kjent	42	3	45
		ukjent	4	83	87
	%	kjent	93,3	6,7	100,0
		ukjent	4,6	95,4	100,0

93,3% riktig klassifisert

Gaula 1
Namsen 1
Orkla 1
Nidelva 1

Konklusjon:

- Vi har i dag en metode for sporing av fisk til settefisk- og sjøanlegg - uten behov for noen form for merking
- For å komme i gang trenger vi maskiner, personale, lokaler og skjellprøver fra anleggene
- Til sommeren forventer vi å kunne være oppe å gå

